

Литвиненко Алла Іванівна
Букіна Тетяна Вікторівна

Незламність української нації – уроки для світу

УДК 321(477)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-1.18>

Литвиненко Алла Іванівна
кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри соціальних
Полтавського національного
педагогічного університету
імені В. Г. Короленка
вул. Остроградського, 2,
Полтава, Україна

Букіна Тетяна Вікторівна
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних
та загальнотехнічних дисциплін
Національного університету
кораблебудування
імені адмірала Макарова
вул. Одеська, 107, Первомайськ,
Миколаївська область, Україна

У статті досліджуються особливості незламності української нації, що може стати уроками для світу та прикладом для наслідування та запозичення в національні характери нації. Проаналізовано трактування сутності категорії «національний характер», який визначається як сукупність «соціально-психологічних якостей, які є спільними для національної спільноти на певному етапі розвитку та виявляються у ціннісних ставленнях до світу, у культурі, традиціях та звичаях; «національний характер українського народу» трактується як цінність рис української нації, які формувалися протягом усього періоду етногенезу українського народу. Визначено, що національний характер не є незмінною субстанцією, він змінюється під впливом екологічних, історичних, соціально-культурних, політичних факторів. Встановлено, що український національний характер визначають природно-географічні, культурно-історичні, соціально-економічні, соціально-політичні умови життя українського народу. Визначено, що для українського національного характеру притаманні господарливість, працьовитість, гостинність, доброзичливість, обережність, сентиментальність, винахідливість, хоробрість, рішучість, незламність, героїзм, самопожертва, тощо. Встановлено, що після повномасштабного вторгнення РФ на Україну в 2022 році, відбулося формування єдності та згуртованості українського народу у боротьбі за національну самобутність. Встановлено, що за майже два місяці війни в Україні, не було більшої єдності серед українців, ніж понад тридцять років тому. Визначено, що у сфері соціальних відносин український національний характер поєднаний з демократизмом, толерантністю, релігійністю, повагою до суверенних прав особистості, але тяжіє до анархічності, протидії будь-яким формам підпорядкування. Встановлено, що на зламах історії людство вражали приклади незламності духу українських вояків, які не замислюючися йшли на смерть і у вічність заради процвітання своєї Батьківщини. Визначено, що сьогодні українці є символом непереможності та незламності, символом того, що люди в будь-якій країні можуть стати найкращими людьми на землі в будь-який момент.

Ключові слова: українська нація, народ, національний характер, незламність.

Постановка проблеми. Проблема формування національного характеру українського народу є надзвичайно важливою та актуальною, оскільки наукове осмислення такої проблеми продиктовано національними інтересами та насущними потребами нашої країни, український національний характер є одним із важливих чинників сучасних процесів розвитку нації і державотворення в Україні. У XIX столітті поняття національного характеру було чи не найскладнішою проблемою української філософської думки, пов'язаної з активними національними процесами, що розгорталися в той час. Водночас почала розвиватися філософія української національної ідеї, яка була суттєво пов'язана з аналізом специфіки живого світу українського народу та його культури як чинників формування рис українського національного характеру.

Результати ретроспективного аналізу патріотичного виховання в Україні показують, що теорія патріотичного виховання зазнала комплексного розвитку від концепції української національної самосвідомості, її безперервної ліквідації радянською владою до української незалежності та протистояння російській агресії і повномасштабному вторгненню РФ на територію України. Джерела патріотичного виховання полягають в особливостях еволюції суспільства в різні історичні періоди. Але завжди,

коли українцям доводилося братися за зброю, щоб захистити свою державу, це набувало загального значення, тому актуальним є дослідження особливостей незламності української нації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематику дослідження особливостей національного характеру українців та незламності української нації досліджує значна кількість науковців. Зокрема, наукові праці А. Пономарьова, А. Стюпіна, В. Мірошніченка, Д. Мейса, І. А. Хижняка, І. Дейнеги, М. Гримича, Н. Дічека, О. Доманської, О. Кульчицького, П. Гнатенка, Т. Потапчука, Ю. Ковтуна присвячені аналізу деяких історичних аспектів у формуванні національного характеру українців, які вплинули на становлення незламності української нації.

Мета статті. Метою роботи є дослідження особливостей незламності української нації, що може стати уроками для світу та прикладом для наслідування і запозичення в національні характери націй. Для досягнення мети визначено наступні завдання: 1) визначити теоретичну сутність понять «національний характер» та «національний характер українського народу»; 2) встановити характерні особливості національного характеру українців; 3) проаналізувати незламність української нації.

При проведенні дослідження були використані загальнонаукові й спеціальні методи дослідження,

зокрема аналіз і синтез, порівняння, узагальнення, системно-структурний аналіз та історичний метод.

Виклад основного матеріалу. Сучасні дослідження показують, що феноменологія національного характеру охоплює різні рівні соціальної дійсності. Це проявляється не тільки в діяльності різних соціальних суб'єктів, починаючи від великих соціальних груп (нації) і закінчуючи окремою особою, яка представляє цю націю, а й через панівне ставлення суспільства, системи моральних стандартів, соціальних норм, установок, основних цінностей, форм соціалізації, принципів виховання через характер взаємодії людей та вплив довкілля, різноманітність групового світогляду, форм ведення домашнього господарства, відпочинку тощо [6, с. 27–31; 14; 15, с. 256]. Дослідники визначають національний характер переважно як сукупність соціально-психологічних рис або констант, спільних для конкретної нації на певному етапі її розвитку [6, с. 27–31].

П. Гнатенко вважає, що національний характер – це сукупність «соціально-психологічних якостей (національно-психологічних напрямків, стереотипів), які є спільними для національної спільноти на певному етапі розвитку та виявляються у ціннісних ставленнях до світу, у культурі, традиціях та звичаях» [5, с. 6]. Загалом національний характер формується в межах історичного розвитку нації. Причому на цей процес впливають такі чинники як клімат, географічне положення та ландшафтна територія, де відбувається формування нації, соціально-історичні умови життя людей, стан і характер культури та освіти.

Національний характер визначається як специфічна, історично сформована системна цілісність різноманітних ознак і властивостей, характерних для національної спільноти, що забезпечує цій спільноті ту якісну визначеність, що дозволяє відрізнити психологію одного народу від іншого.

Національний характер українського народу – це цінність рис української нації, які формувалася протягом усього періоду етногенезу українського народу. І це визначає приналежність людини до тієї чи іншої національної спільноти, лежить в основі національно-культурної самобутності всіх представників певного етносу. Це створює у свідомості відчуття спорідненості людини з іншими представниками нації [4, с. 24].

Національний характер не є незмінною субстанцією, він змінюється під впливом екологічних, історичних, соціально-культурних, політичних факторів. Зокрема, український національний характер визначають природно-географічні, культурно-історичні, соціально-економічні, соціально-політичні умови життя українського народу; він проявляється в культурі, мові, традиціях, звичаях, обрядах, звичках, уподобаннях українського народу. Національний характер характеризується специфікою емо-

цій, почуттів, настроїв, інтенсивністю реагування на події, що відбуваються. Незважаючи на мінливість соціального середовища, відносна стабільність рис національного характеру є результатом появи певної інертності внаслідок міжпоколінної передачі колективного досвіду.

Дуже часто сучасні дослідження звужують поняття «національний характер» до простого набору різноманітних ознак і властивостей, характерних для певної національної спільноти [14]. Але таке розуміння національного характеру досить спрощене й однобічне, оскільки даний підхід не розкриває ідентичності досліджуваного явища.

Оскільки національний характер являється цілісною системою стійких і типових для громади ознак і властивостей, що створюють не тільки суму чи сукупність ознак, а й внутрішню інтегровану єдність, системну цілісність характеристик, що забезпечують для цієї спільноти не тільки якісну визначеність, а й відображають системну специфіку культурно-історичного прогресу суспільства (тут мається на увазі історична залежність цивілізаційного прогресу нації, особливості, що формуються у представників спільноти на кожному етапі її розвитку).

Починаючи з діяльності Кирило-Мефодіївського братства, особливо М. Костомарова, концепція українського національного характеру набула статусу наукової, світоглядної проблеми. Окремі сторони українського національного характеру, пов'язані насамперед з розвитком української національної ідеї, яку досліджували найвідоміші діячі української культури, такі як В. Антонович, М. Драгоманов, О. Потебня, Т. Шевченко, І. Франко, М. Грушевський, Д. Донцов, М. Міхновський, Ю. Липа, В. Липинський, М. Хвильовий та ін. Проблему визначення та характеристики національного характеру можна знайти в працях С. Андрусіва, Т. Возняка, П. Гнатенка, В. Москальця.

Серед вітчизняних дослідників відсутня одна-стайна думка щодо визначення національного характеру. Пояснюючи феномен національного характеру, пропонуємо розглядати його не просто як сукупність окремих елементів, сукупність властивостей, а як цілісність. Дана позиція ґрунтується на тому, що її чинники взаємопов'язані, взаємозалежні й становлять цілісне структурне утворення. Таким чином, під національним характером розуміємо цілісне явище, семантичне поле якого включає такі компоненти, як: психічні, етнічні та соціальні [3].

Риси національного характеру українців формувалися протягом тисячоліть як універсали. Досліджуючи феномен української людини, варто зауважити, що поняття «українська людина» охоплює і свідомих і несвідомих українців, а також і неукраїнців, котрі не за етнічним походженням, а за вольовим чинником стали свідомими українцями. Чинниками, що вплинули на формування

душі української людини визнано расовий, географічний, історичний, соціологічний, культуро-морфічний і психічний [10, с. 51; 2].

Для українського національного характеру притаманні з давніх-давен господарливість, працьовитість, гостинність і доброзичливість у стосунках як з співгромадянами, так і з чужоземцями, обережність, сентиментальність, але водночас винахідливість та хоробрість, рішучість та незламність, героїзм та самопожертва, коли необхідно взяти до рук зброю. Українець глибоко пов'язаний з рідним краєм, де народився та виріс, де дана риса характеру зветься «антеїзмом».

Недостатня єдність і згуртованість українців пояснюється, перш за все, їх індивідуалізмом і перегукується з менталітетом народів Західної Європи, однак після повномасштабного військового вторгнення РФ на Україну в 2022 році, де дані події сприяли формуванню єдності та згуртованості українського народу, у боротьбі за національну самобутність [1].

За майже два місяці війни в Україні не було більшої єдності серед українців, ніж понад тридцять років тому [13]. У сфері соціальних відносин український національний характер поєднаний з демократизмом, толерантністю, повагою до суверенних прав особистості, але тяжіє до анархічності, протидії будь-яким формам підпорядкування, а також українці глибоко релігійні, причому дана релігійність добре осмислена [1].

Неодноразово на зламах історії людство вряжали приклади незламності духу українських вояків, що не замислюючися йшли на смерть і у вічність заради процвітання своєї Батьківщини. Підготовка захисників країни – воїнів її Збройних Сил завжди містила в собі проблему розуміння смертності тіла і безсмертя людського духу Захисника, розв'язати яку у смисловому аспекті можливо на прикладі безсмертних народних героїв.

В національній спадщині існує явище «висотою у всю національну культуру, глибиною у всю людську душу» (І. Дейнега) [7], – це поезія, творчість і життя України Т.Г. Шевченка. Безсмертна народна шана, якої зазнала пам'ять Т.Г. Шевченка як постаті-монумента національної слави, що втілює собою дух, славу і геній українського народу, практично не знає аналогів в світі. Хто, як не Т.Г. Шевченко втілює у собі особистість Захисника України.

Творчість Т.Г. Шевченка складає невичерпне істотне ідентифікаційне джерело для українського народу як нації. Ще представники перших хвиль української еміграції брали з собою Біблію, українські писанки, рушник та Кобзаря. І зараз Т. Шевченко постає у всій своїй безмежності і неосяжності генія, що сходиться до нас у його мистецькій, літературній спадщині, біографічному поступі. У сучасній реальності необхідність забезпечення захисту країни на крутих зламах історії, де особистість Т.Г. Шевченка

виступає сповненою національного і соціального значення, що єднає суспільство [8; 18].

Аналізуючи історію, встановлено, що позитивні риси українського менталітету особливо повно проявлялися на крутих поворотах його долі [16]. У контексті патріотичного виховання українців слід зауважити, що основним завданням громадянина є служіння соціуму заради досягнення суспільного блага, де дана мета чітко і повсюдно лунає на військових акціях і парадах: «Служу народу України!». Найкращі представники українського народу керувались даним гаслом у своїй діяльності ще з княжих та козацьких часів, що знайшло своє відображення в українських піснях і думах. Дану віддану звичайну службу Вітчизні продовжили воїни Армії УНР, солдати Другої Світової війни, вояки УПА та військовоє формування ЗСУ. Враховуючи поточну ситуацію в Україні, яка виборює свою незалежність та захищає свободу цілого світу, тому необхідно виховувати патріотизм в молоді для досягнення справжньої незалежності і свободи України [9].

На початку 90-х рр. надзвичайної актуальності набуває одвічне прагнення українців до свободи і відновлення української державності. Дані риси були притаманні на ментально-генетичному рівні і старшому поколінню українців, і особливо представникам молоді, в тому числі студентству. В Україні були сформовані нові політичні партії і громадські організації, розгорнувся активний національно-визвольний громадський рух, в жовтні 1990 р. відбулося резонансне голодування студентів на Майдані. 1 грудня 1991 р. за підтримку Акту проголошення незалежності України проголосувало понад 90% учасників референдуму. Ментальний дух свободи кожного разу охоплював українців і змушував їх активно виступати і під час Майданів, і прикордонного інциденту на Косі Тузла, і під час газового тиску Росії, і при підписанні та ратифікації Харківських угод тощо [16].

У 30-тих роках ХХ століття внаслідок численних утисків, приниження, масових репресій, русифікації-деукраїнізації і цілеспрямованого фізичного винищення українців вони опинилися в постгенцидному стані, відбувся справжній етнічний надлом, наслідки якого ми ще і досі не до кінця подолали і вони суттєво впливають на рівень нашої самоідентифікації [11, с. 615–616].

У 2010 р. до управління державою прийшли політичні сили, які не мали інтересу до проблем історичної пам'яті та української ідентичності, а займалися питаннями зміцнення влади і переділу власності, що досить швидко викликало широке незадоволення серед українців. Авторитарний і антиукраїнський режим Януковича не витримав випробування часом, у зв'язку з чим, відбувся новий сплеск народного протесту – Революція гідності 2013–2014 рр., що продемонструвала непохитну відданість українців

європейському вибору, цінностям свободи і гідності людини [16].

Під час Революції гідності у 2013–2014 рр. спостерігався особливо високий рівень громадської активності. Для розбудови сучасної держави і пристойного життя не менш важлива і інша риса менталітету українців – їх «одвічний демократизм» як типова прикмета суто європейської нації. Достатньо наголосити, що з усіх пострадянських країн (за винятком Прибалтики), лише Україна і Грузія спромоглися на демократичний шлях розвитку і курс на євроінтеграцію.

Тимчасове намагання української влади на початку нового століття затвердити авторитарний режим чи скасувати курс на євроінтеграцію був рішуче відкинтий двома Майданами – Помаранчевою революцією і Революцією гідності. Незважаючи на всі негаразди останніх років – російську анексію Криму і розв'язування війни на Сході України та повномасштабного вторгнення на територію України – незламний характер українського менталітету, історичний досвід народу та широка підтримка практично всіх цивілізованих країн світу неодмінно призведе до нашої перемоги [17].

Військова агресія з боку РФ не лише не зупинила європейських прагнень України, але навіть прискорила їх і зробила безповоротними, сприяла консолідації нації, мобілізації її зусиль для забезпечення оборони і незалежності. Не випадково журналісти писали, що «Путін зробив українців патріотами своєї країни». За понад вісім років ведення бойових дій тисячі людей загинули, ще більше стали інвалідами, кожного дня повідомляють про нові і нові втрати. Мільйони людей позбулися своїх домівок, місця роботи і змушені були переїхати. В результаті за понад вісім років у свідомості українців відбулися значні зміни, переосмислення історичної пам'яті, суттєво підвищився рівень їх національної ідентичності [16].

Українська армія та український народ зазнали удару, який міг розгромити багатьох, проте не українців. За ці часи український народ довів собі та всьому світу, що для кожного з нас Україна – це понад усе. За майже два місяці повномасштабної війни український народ, українські міста і села продемонстрували, що російські окупанти не будуть панувати на нашій землі. Попереду в українського народу ще дуже важкий період. Наш єдиний спосіб – це протистояти натиску РФ, незважаючи на всі труднощі [12].

Сьогодні українці є символом непереможності та незламності, символом того, що люди в будь-якій країні можуть стати найкращими людьми на землі в будь-який момент [13]. Сьогодні Україна та український народ переживає важкі часи. Щодня у складних бойових умовах, під кулями та ракетами системи «Град» російських терористів ціною свого життя прикордонники та ЗСУ пере-

шкоджають штучному роз'єднанню країни, демонструючи кращі риси захисників Вітчизни, а саме незламність українського народу. Виконуючи свій обов'язок із захисту суверенітету та територіальної цілісності України, прикордонники та ЗСУ своїм героїзмом, мужністю та хоробрістю вписали славу сторінку в історію України. Схиляємо голови перед патріотами, які до кінця виконали свій військовий обов'язок, до останнього подиху залишилися вірними священному обов'язку військової присяги та віддали найдорожче – своє життя – за Україну. Мужність, незламність та героїзм наших побратимів під час виконання бойового завдання є прикладом самовідданого служіння Батьківщині, українському народу, патріотизму, мужності в ім'я миру в нашій державі, в ім'я збереження цілісності України та незламності українського народу.

Отже, межі патріотизму розширилися, де з-за сучасних умов він передбачає вміння захищати суверенітет і цілісність держави, служити на благо українського народу. Останні дослідження патріотизму висвітлюють реалії суспільного життя незалежної України, тому сьогодні існує нове трактування патріотизму. Патріотизм – це сукупність моральних принципів, які характеризують відношення людини до своєї землі, мови, історії та культури і мобілізують її на працю і служіння в ім'я народу, влади держави, її територіальної цілісності та суверенітету. Дані установки виявляються в комплексі соціальних емоцій, настроїв, переконань, способів дій і поведінки, що прийнято називати любов'ю до Батьківщини. Сьогодні український народ має право говорити про український патріотизм, який є формою реалізації вищих національних інтересів та характеризує незламність українського народу і визначає власних патріотів [2].

Таким чином, в контексті аналізу незламності української нації, досвід України може стати уроками для світу та прикладом для наслідування та запозичення в національні характери націй.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі проведеного дослідження можна дійти висновку, що дослідження особливостей незламності української нації набуває все більшої актуальності з-за сучасних умов. Використання досвіду та досягнень власного народу є неocenним для самого народу, в тому числі в організації та забезпеченні патріотичного виховання українців. Люди, які ціною свого життя і здоров'я у запеклій битві з ворогом боролися за добре для нас життя, безумовно, потребують нашої найвищої поваги.

Щодо побудови в Україні нового демократичного суспільства, нащадки славного героїчного етносу нашої незламної нації, повинні знати, що без пам'яті про героїчне історичне минуле, вшанування подвигів предків не було б сучасних героїв-патріотів, які готові віддати життя за єдність нашої України, цілісність її кордонів та вмотиво-

вані на героїчні подвиги. Героїчний подвиг офіцерів і солдатів є національною гордістю українського народу. З історії відомо про подвиги і жертвність прикордонників під час Другої світової війни, героїзм і мужність захисників Батьківщини, які споглядаємо тепер. Цей міцний зв'язок поколінь свідчить про нашу силу, непереможність, незламність і велике щасливе майбутнє України. Взаємозв'язок і взаємозалежність цих категорій є перспективою подальшого дослідження проблеми. Таким чином, подальше ґрунтовне дослідження і висвітлення незламності української нації може стати уроками для світу, а їх аналіз й оцінка мають стати надійним та ефективним дороговказом сучасним державам і запорукою від втрати своєї самобутності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Domanska O. Поняття «культурний час» як вимір національного культурного простору в координатах українського характеру. *KELM (Knowledge, Education, Law, and Management)*. 2015. № 3. С. 52–63.
2. Miroshnichenko V. Understanding patriotism in connection with second world war and present-day border guards' generations. *Науковий огляд*. 2016. № 11(32). Рр. 116–124.
3. Potapchuk T. V. National Character Of Ukrainian People As A Component Of National And Cultural Identity. Rivne State Humanitarian University. 2013. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN24/engl/41.pdf>
4. Газіна І. О. Формування першооснов національної самосвідомості у дітей старшого дошкільного віку засобами української народної музики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 – дошкільна педагогіка ; Ін-т проблем виховання АПН України. К., 2008. 20 с.
5. Гнатенко П. І. Український національний характер. К. : ДОК-К, 1997. 114 с.
6. Гримич М. Два виміри національного характеру. *Наука і суспільство*. 1991. № 8. С. 27–31.
7. Дейнега І. Великий син українського народу. *Народна армія*. 2003. Спецвипуск. № 11. С. 1–4.
8. Дічек Н. П. Шевченко Тарас Григорович. Українська педагогіка в персоналіях. К. : Либідь, 2005. С. 258–275.
9. Ковтун Ю. В. Патріотичне виховання військовослужбовців як основа становлення української національної еліти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2016. Вип. 1. С. 49–53.
10. Кульчицький О. Світовідчуження українця. *Українська душа*. К., 1992. С. 48–65.
11. Мейс Д. «Ваші мертві вибрали мене...» / за заг. ред. Л. Івшиної. К. : ЗАТ «Українська прес-група», 2008. 672 с.
12. Міністерство оборони України. Month of invincibility – address of the Minister of Defense of Ukraine Oleksii Reznikov. 2022. URL: <https://www.mil.gov.ua/en/news/2022/03/24/month-of-invincibility-%E2%80%93-address-of-the-minister-of-defense-of-ukraine-oleksii-reznikov/>
13. Офіс Президента України. Address by the President: Ukrainians are a symbol of invincibility. 2022. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/zvernennya-prezidenta-ukrayinci-simvol-nezlamnosti-73281>

14. Пірен М. І. Основи етнопсихології. Пірен. К., 1996. 385 с.

15. Пономарьов А. Українська етнографія: курс лекцій : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Либідь, 1994. 317 с.

16. Стьопін А. Менталітет українського народу як основа його національної ідентичності. *Дόξα / Докса*. 2017. Вип. 1(27). С. 69–81.

17. Стьопін А. Чому перемога неминуча. *Чорноморські новини*. 2016. № 78(21756). URL: <https://m.prichernomorie.com.ua/odessa/monitorings/2016-09-10/189527.php>

18. Хижняк І. А. Психологічне сприяння розвитку особистості захисника країни на спадщині Т. Г. Шевченка. *Наука і освіта*. 2010. № 4–5. С. 54–59.

REFERENCES:

1. Domanska O. (2015). Ponjattja «kuljturnyj chas» jak vymir nacionalnogho kuljturnogho prostoru v koordynatakh ukrajinskogho kharakteru [The concept of «cultural time» as a dimension of national cultural space in the coordinates of the Ukrainian character]. *KELM (Knowledge, Education, Law, and Management)*, 3, 52–63 [in Ukrainian].
2. Miroshnichenko V. (2016). Understanding patriotism in connection with second world war and present-day border guards' generations. *Naukovyj oghljad*, 11(32), 116–124 [in Ukrainian].
3. Potapchuk T. V. (2013). National Character Of Ukrainian People As A Component Of National And Cultural Identity. Rivne State Humanitarian University. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN24/engl/41.pdf> [in Ukrainian].
4. Ghazina I. O. (2008). Formuvannja pershoosnov nacionalnojji samosvidomosti u ditej starshogho doshkilnogho viku zasobamy ukrajinskoji narodnojji muzyky : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk [Formation of the basics of national self-consciousness in children of senior preschool age by means of Ukrainian folk music]. In-t problem vykhovannja APN Ukrajiny. K. [in Ukrainian].
5. Ghnatenko P. I. (1997). Ukrajinskyj nacionalnyj kharakter [Ukrainian national character]. K. : DOK-K [in Ukrainian].
6. Ghrymych M. (1991). Dva vymiry nacionalnogho kharakteru [Two dimensions of national character]. *Nauka i suspiljstvo*, 8, 27–31 [in Ukrainian].
7. Dejnegha I. (2003). Velykyj syn ukrajinskogho narodu [The great son of the Ukrainian people]. *Narodna armija*, 11, 1–4 [in Ukrainian].
8. Dichek N. P. (2005). Shevchenko Taras Ghyrghorovych. Ukrajinsjka pedaghoghika v personalijakh [Shevchenko Taras Grigorovich. Ukrainian pedagogy in personalities]. K. : Lybidj [in Ukrainian].
9. Kovtun Ju. V. (2016). Patriotychnе vykhovannja vijsjkovosluzhbovciv jak osnova stanovlennja ukrajinskoji nacionalnojji elity [Patriotic education of servicemen as a basis for the formation of the Ukrainian national elite]. *Visnyk Zhytomysjkogho derzhavnogho universytetu imeni Ivana Franka. Filosofsiki nauky*, 1, 49–53 [in Ukrainian].
10. Kuljchycjkyj O. (1992). Svitovidchuvannja ukrajincja [Worldview of the Ukrainian]. *Ukrajinsjka dusha*. K. [in Ukrainian].
11. Mejs D. (2008). «Vashi mertvi vybraly mene...». K. : ZAT «Ukrajinsjka pres-ghrupa» [in Ukrainian].

12. Ministerstvo obrony Ukrainy. Month of invincibility – address of the Minister of Defense of Ukraine Oleksii Reznikov. 2022. URL: <https://www.mil.gov.ua/en/news/2022/03/24/month-of-invincibility-%E2%80%93-address-of-the-minister-of-defense-of-ukraine-oleksii-reznikov/> [in Ukrainian].

13. Ofis Prezydenta Ukrainy. Address by the President: Ukrainians are a symbol of invincibility. 2022. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/zvernennya-prezidenta-ukrayinci-simvol-nezlamnosti-73281> [in Ukrainian].

14. Piren M. I. (1996). Osnovy etnopsychologhiji [Fundamentals of ethnopsychology]. K. [in Ukrainian].

15. Ponomarjov A. (1994). Ukrajinsjka etnoghrafija: kurs lekcij; navch. posib. dlja stud. vyshh. navch. zakl. [Ukrainian ethnography: a course of lectures: textbook. way. for students. higher textbook lock]. K. : Lybidj [in Ukrainian].

16. Stjopin A. (2017). Mentalitet ukrajinsjkogho narodu jak osnova jogho nacionaljnoji identychnosti [The mentality of the Ukrainian people as the basis of its national identity]. *Δόξα / Doksa*, 1 (27), 69–81 [in Ukrainian].

17. Stjopin A. (2016). Chomu peremogha nemynucha. Chornomorsjki novyny [Why victory is inevitable]. *Chornomorsjki novyny*, 78(21756). URL: <https://m.prichernomorie.com.ua/odessa/monitorings/2016-09-10/189527.php> [in Ukrainian].

18. Khyzhnjak I. A. (2010). Psykhologhichne spryannja rozvytku osobystosti zakhysnyka krajiny na spadshhyni T. Gh. Shevchenka [Psychological assistance in the development of the personality of the defender of the country on the legacy of Taras Shevchenko]. *Nauka i osvita*, 4–5, 54–59 [in Ukrainian].

The inviolability of the Ukrainian nation – lessons for the world

Lytvynenko Alla Ivanivna

Candidate of Art History, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Cultural Studies
Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University
Ostrogradski str., 2, Poltava, Ukraine

Bukina Tetiana Viktorivna

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Social and General Technical Disciplines
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Odessa str., 107, Pervomaysk, Mykolaiv region, Ukraine

The paper studies the features of the inviolability of the Ukrainian nation, which can become a lesson for the world and an example for imitation and borrowing from the national characters of nations. The interpretation of the essence of the categories “national character” is analyzed, which is defined as a set of socio-psychological qualities that are common to the national community at a certain stage of development and are manifested in values of culture, culture, traditions and customs; “National character of the Ukrainian people” is interpreted as the value of the features of the Ukrainian nation, which were formed during the whole period of ethnogenesis of the Ukrainian people. It is determined that the national character is not an invariable substance, it changes under the influence of environmental, historical, socio-cultural, political factors. It is established that the Ukrainian national character is determined by natural-geographical, cultural-historical, socio-economic, socio-political living conditions of the Ukrainian people. It is determined that the Ukrainian national character is characterized by economy, diligence, hospitality, kindness, caution, sentimentality, ingenuity, courage, determination, steadfastness, heroism, self-sacrifice, etc. It is established that after the full-scale invasion of Russia in Ukraine in 2022, there was a formation of unity and cohesion of the Ukrainian people in the struggle for national identity. It is established that for almost two months in the war in Ukraine, there was no greater unity among Ukrainians than more than thirty years ago. It is determined that in the sphere of social relations the Ukrainian national character is combined with democracy, tolerance, religiosity, respect for the sovereign rights of the individual, but tends to anarchy, opposition to any form of subordination. It has been established that at the turning points of history mankind was struck by examples of the indomitable spirit of Ukrainian soldiers who without hesitation went to their deaths and eternity for the prosperity of their homeland. It is determined that today Ukrainians are a symbol of invincibility, a symbol that people in any country can become the best people on earth at any time.

Key words: Ukrainian nation, people, national character, inviolability.